

СУЧАСНИЙ СТАН М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ І ЛУГАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто сучасний стан та розвиток м'ясопереробної галузі України та Луганського регіону. Виявлені проблеми та перспективи розвитку.

Ключові слова: ринок м'яса, м'ясопереробна галузь, м'ясопереробні підприємства, розвиток.

M. O. GONCHARENKO. V. N. GONCHAROV
Lugansk National Agrarian University

THE MODERN CONDITION OF THE MEATPROCESSING INDUSTRY OF UKRAINE AND LUGANSK REGION

Abstract – The Aim of the article is the analysis of the modern condition of separate kinds of production of meat-processing enterprises of the Lugansk region, identification of problems and negative phenomena, which affect the development of the industry. Food security and the level of provision of the population with high-quality food products on the modern stage is a global problem. Her positive decision depends on the search directions of increase of volumes of manufacture of agricultural products. Stable food production is a bathroom at the expense of own production and optimal levels of import guarantee the food security of each country. To achieve the set goals and objectives requires constant analysis of tendencies of development of meat processing industry, which are discussed next. To contact in modern conditions more intensively to increase the volumes of production, to expand new and to maintain the existing positions in the market, should undertake a number of tasks for the further stabilization of the meat-processing industry.

Key words: market of meat, meat processing, meat processing enterprise development.

Постановка проблеми. Аграрна наука повинна своєчасно визначати чинники формування поточних проблем і своєчасно розробляти економічні прогнози розвитку об'єкта. На сьогодні існує гостра необхідність пошуку можливостей нарощування об'ємів виробництва продукції тваринництва, а також на ряду з цим, поліпшення її якості при транспортуванні, зберіганні та термічній обробці. Як наслідок, постає питання розробки цілеспрямованих заходів щодо найповнішого використання потенціалу галузі та підвищення її ролі в економіці країни. Для досягнення поставлених цілей та завдань необхідний постійний аналіз тенденцій розвитку галузі, про що мова піде далі.

Саме забезпечення населення високоякісними м'ясними продуктами харчування відноситься до найважливіших стратегічних завдань аграрного сектору економіки України в сучасних умовах розвитку. Адже м'ясні товари виступають як джерело надходження повноцінних білків, мінеральних речовин, насичених і поліненасичених вищих жирних кислот, деяких вітамінів, інших живильних речовин, продукція цієї групи має важливе значення в раціоні живлення та здоров'я нації в цілому.

М'ясопереробна галузь є однією з провідних системоутворюючих галузей аграрної економіки України. Її ефективне функціонування та розвиток сприяє розв'язанню продовольчої проблеми країни, фінансовій стійкості сільського господарства й більш повній зайнятості населення. Вона є важливим джерелом формування продовольчих ресурсів і впливає на рівень забезпечення населення м'ясом та м'ясопродуктами. Однак сьогодні вітчизняне тваринництво не здатне забезпечити населення України м'ясом і м'ясопродуктами в межах раціональних норм. Серед основних характерних проблем м'ясопереробної галузі виступає залежність вітчизняних виробників від імпоротної сировини, нестабільність якості та ціни інгредієнтів, відсутність дієвої підтримки сільськогосподарських виробників з боку держави, недоброякісна конкуренція, недосконале податкове законодавство. М'ясопереробна галузь має величезне значення для продовольчої безпеки, а тому недостатня увага до її сучасного стану та пошуку перспективних напрямків підвищення ефективності діяльності м'ясопереробних підприємств потребують подальшого дослідження та визначення оптимальних варіантів вирішення гострих питань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні аспекти проблем продовольчої безпеки та тваринництва знайшли відображення в працях визначних учених-економістів. Насамперед серед них слід виділити П.Т. Саблука, О.В. Мазуренко, В.Я. Месель-Веселяка, С.М. Квашу, В.І. Власова, І.В. Свиноуса, О.М. Шпичака, Г.М. Тарасюка. Їхні наукові праці сприяли створенню міцного теоретико-методологічного фундаменту, однак проблеми в м'ясопереробній галузі продовжують прогресувати й надалі, що призводить до імпортозалежності країни. Таким чином, питання імпорту м'яса наразі заслуговує більш детального розгляду.

Мета статті полягає в проведенні аналізу сучасного стану окремих видів продукції м'ясопереробних підприємств Луганської області, визначення проблем та негативних явищ, які впливають на розвиток галузі. Визначення заходів державної організаційно-фінансової підтримки, регулювання ціноутворення.

Вклад основного матеріалу дослідження. У поточному році, згідно останнім дослідженням аналітичних агентств, закупівельна вартість м'яса, схильна швидше підвищуватися, ніж падати. В Україні, наприклад, в другому півріччі ціни на тваринницьку продукцію і продукти її переробки продовжили своє зростання. Враховуючи зміни закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію і оптово-відпускних цін на

ряд продуктів харчування, а також дані моніторингу цін попередніх років, в Україні аналітиками очікується подальше зростання цін на продукцію тваринництва. Для України проблема забезпечення продовольчої безпеки займає особливо важливе значення, що визначається, сукупним станом розвитку агропромислового комплексу, нарощування виробництва в якому відбувається переважно екстенсивним шляхом [1, с. 14].

В останні роки в сільському господарстві України відбулися серйозні соціально-економічні зміни, зокрема у галузі тваринництва. Тваринництво – одна з провідних галузей АПК України, оскільки створює вихідну продукцію для харчування населення та сировину для переробних галузей. Не зважаючи на таку важливу роль м'ясної галузі, вона знаходиться в критичному стані. Станом на 01.01.2012 року у всіх категоріях господарств поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 15 % проти відповідного періоду минулого року, у тому числі корів – на 1,9, свиней – 7,4, а поголів'я овець та кіз збільшилось на 0,4 % [2, с. 51].

Основними чинниками, що визначають розвиток м'ясопереробної галузі Луганської області, є стан сировинної бази і платоспроможний попит населення, а також споживчі переваги. З проведеного аналізу сучасного стану ринку продукції м'ясопереробних підприємств Луганської області виходить, що по-перше, ринок істотно залежить від імпоротної сировини (більше 50% місткості). Вітчизняні виробники сировини не можуть забезпечити її кількісні потреби, а якість сировини, що імпортується, значно нижча за вітчизняну, але має високі цінові конкурентні переваги. По-друге, ринок перспективний, відрізняється високою оборотністю капіталу. Продукція м'ясопереробних підприємств має високий попит, оскільки є невід'ємною частиною культури живлення і по популярності, займає третє місце після хлібобулочних виробів і молочної продукції. По-третє, не дивлячись на те, що частка вітчизняного товаровиробника превалює над імпортною, виробляється ж продукт в основному з імпоротної сировини. І зростання попиту на нього не призводить до зростання конкурентоспроможності виробників, що використовують вітчизняну високоякісну, але дорожчу сировину. Це характерно і для регіонального ринку. Зокрема, м'ясопереробні підприємства Луганської області (їх більше 20) поставляють на ринок більше 450 найменувань товару, що складає лише 60,5 % потреби області [2, с. 39].

Споживання м'яса та м'ясних продуктів у розрахунку на одну особу в 2011 р. становило 51,2 кг, що менше від раціональної норми (80 кг) на 28,8 кг. Водночас порівняно з 2000 р. рівень споживання зріс на 18,4 кг (див. табл. 1).

Таблиця 1

Споживання м'яса та м'ясних продуктів з розрахунку на одну особу, кг

Регіон, область	Рік						
	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	32,8	39,1	45,7	50,6	49,7	52	51,2
АРК	28,9	39,4	50,4	53	53,1	55,4	55,1
Вінницька	38,8	37,8	44,1	49,2	49	50,3	49,7
Волинська	34,1	43,2	46,5	49,4	48,4	50,2	50,3
Дніпропетровська	26,8	42,2	50,2	54,2	54,3	56,5	56,6
Донецька	27,5	47,1	53,3	59,8	57,8	59,8	60,2
Житомирська	36,2	33,1	37,9	42,6	43,8	46,1	45,8
Закарпатська	37,5	35,4	42,4	45,6	45,7	47,3	47
Запорізька	37,8	39,2	45,2	49,6	48,9	51,9	51,9
Івано-Франківська	29,8	32,8	37,6	40,5	40,5	40,5	40,2
Київська	33	43,3	57	66,6	64,5	67,6	63,7
Кіровоградська	39,6	40,6	46,7	49,6	46,7	53,6	48,3
Луганська	22,9	34,6	38,5	43,8	40,8	43,4	43,4
Львівська	32,1	36,7	40,1	44,7	45,4	45,9	45,4
Миколаївська	36	35,4	41,1	45,7	44,4	46,9	46,2
Одеська	29,1	31,9	37,8	43,4	40,6	44,3	44,4
Полтавська	36,6	38	45,2	51	48,9	52,8	52,4
Рівненська	41,5	39,8	44	47,1	47,5	48,2	47,9
Сумська	40,8	39,8	45	48,3	45,2	46,2	44,7
Тернопільська	34,6	36,7	40,2	42,9	42,7	45,5	45,2
Харківська	33,6	40,4	46	52	53,4	55,1	54,2
Херсонська	36,4	38,6	44,3	46,7	45,8	47,2	46,4
Хмельницька	35,8	34,3	38,3	40,9	41,9	44,6	43,5
Черкаська	39,9	43,1	47,1	50,5	51,6	53,2	53,1
Чернівецька	26,4	32,9	37,4	40	42	42,8	41,7
Чернігівська	38	37,4	43,2	47,8	43,2	46	44,2

У 2011 р. споживання м'яса в розрахунку на одну особу (51,2 кг) забезпечувалось за рахунок власного виробництва лише на 91,6 % (46,9 кг). Споживання та виробництво м'яса та всіх його видів в Україні та Луганському регіоні можна прослідкувати на наступному рис. 1. В Луганській області спостерігається негативна тенденція, як і у більшості областей, тобто споживання м'ясних виробів (43,4 кг на 1 особу) перевищує виробництво (20,8 кг на 1 особу) на 52,1 %.

Рівень споживання м'яса в розрахунку на одну особу має позитивну тенденцію і зріс у 2011 р. порівняно з 2005 на 12,1 кг, або на 30,9 %. За цей період збільшилося споживання м'яса, крім яловичини і телятини, за основними видами, а саме: м'яса птиці – на 8,6 кг (61,9 %), свинини – на 6 кг (47,6 %), інших видів м'яса – на

0,1 кг (11,1 %). Споживання яловичини і телятини – зменш. на 2,6 кг (28,6 кг). Однак фактичний обсяг споживання м'яса у 2011 р. становив лише 64 % від раціональної норми (80 кг) та 98,5 % від мінімальної (52 кг).

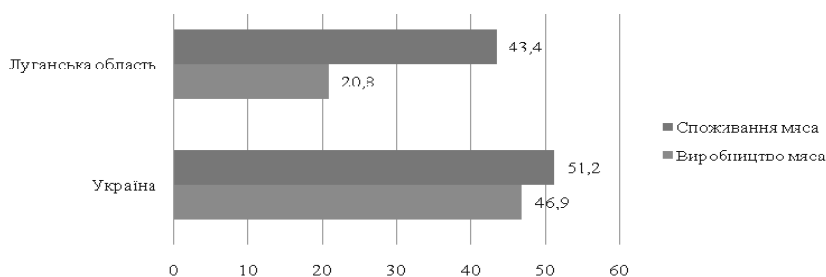

Рис. 1. Споживання та виробництво м'яса та всіх видів в розрахунку на одну особу, кг

Викликає занепокоєння той факт, що при раціональній нормі споживання яловичини і телятини 32 кг (40 %) в 2011 р. спожито 9,1 кг (17,8 %), свинини відповідно 28 кг (35 %) та 18,6 кг (36,3 %), м'яса птиці – 20 кг (25 %) та 22,5 кг (43,9 %) [2, с. 34]. Споживання м'яса за основними видами в розрахунку на одну особу в кг представлений на рис. 2. Можна прослідкувати тенденцію зростання споживання м'яса майже за всіма видами м'яса, окрім яловичини та телятини (2,6 кг на одну особу) в 2011 р. по відношенню до 2005 р. В цілому спостерігається незначне, але чітке зростання по споживанню м'яса.

Спад виробництва продукції скотарства свідчить про глибокі кризові процеси, які відбуваються в галузі. За період входження України в ринкову економіку для більшості сільськогосподарських підприємств, які вирощують худобу і птицю, ринок не став економічною базою для відтворювального процесу.

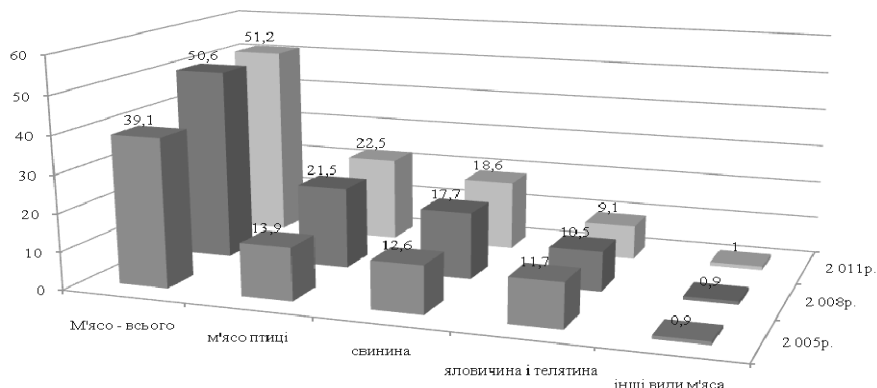

Рис. 2. Споживання м'яса за основними видами в розрахунку на одну особу, кг

Лише окремі з них мають позитивні результати, становище й поведінка інших на ринку продукції тваринництва поки що залишається до кінця невизначеною. Основними причинами збитковості виробництва м'яса є різке скорочення поголів'я худоби, зумовлене економічною незаінтересованістю товаровиробників займатись її вирощуванням, дрібнотоварність виробництва, відсутність організованих каналів збуту худоби і птиці та м'яса для безпосередніх товаровиробників, низький рівень купівельної спроможності населення. Ще одним фактором скорочення поголів'я худоби стало також нарощування протягом останніх років імпорту дешевшої свинини, м'яса птиці й харчових субпродуктів. Динаміка імпорту м'яса та субпродуктів представлена на рис. 3 поквартально. Навіть в такому незначному часовому розрізі помітно, що спостерігається помірне зростання об'ємів ввозу в Україну м'ясної сировини, що нажаліть є прикритою тенденцією для суспільства в цілому, адже, по-перше, незадовільна якість сировини вимагає чекати кращого і підриває продовольчу безпеку країни.

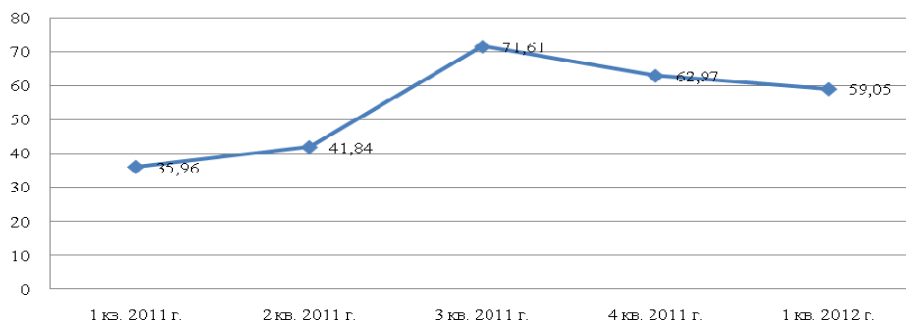

Рис. 3. Об'єм імпорту м'яса та субпродуктів, тис. т

По-друге, прикрим є та обставина, що господарства, на жаль, занадто мало мають стимулів та зацікавленості, маючи при цьому всі умови для вирощування вітчизняної якісної сировини. В цій ситуації ігнорування з боку української влади можуть згодом відповісти фатальними наслідками. Оскільки частина імпортової продукції часто не відповідає вимогам стандартів за якістю та санітарними нормами небезпечна для здоров'я споживачів. У той же час вітчизняна м'ясна сировина значно якісніша та дорожча. Загрозою для продовольчої безпеки України є зростання обсягів нелегального імпорту. Різне зниження цін пояснюється використанням вільних економічних зон (ВЕЗ) та територій пріоритетного розвитку (ТПР). Безконтрольне потрапляння на український ринок низькоякісної продукції завдає шкоди здоров'ю громадян через вміст у вказаній продукції важких металів, пестицидів, антибіотиків, наявність збудників інфекційних захворювань. Такі проблемні питання не можна відводити до другорядних. Тенденції виробництва м'ясопродуктів Луганського регіону можна прослідкувати в таблиці 2 [3].

Таблиця 2

Виробництво м'ясопродуктів в Луганській області

Вид продукції	Рік				
	2007	2008	2009	2010	2011
Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені, т	4254	2134	2327	1982	1473
Свинина свіжа (парна) чи охолоджена, т	10894	8488	4873	6943	8130
Баранина свіжа (парна) чи охолоджена, т	16	18	19	20	17
М'ясо і субпродукти харчові свійської птиці, свіжі чи охолоджені, т	9985	16364	13624	12123	15765
Вироби ковбасні, т	23917	22575	17556	17286	17977
Напівфабрикати м'ясні (включаючи з м'яса птиці), т	3487	3836	2844	2919	3235

Головним питанням перед Україною стоїть завдання щодо підвищення ефективності переробки м'ясної сировини, прискореного розвитку і інтенсифікації галузей тваринництва. Підвищення конкурентоспроможності м'яса і м'ясної продукції має велику теоретичну і практичну значущість для розвитку м'ясопереробної галузі країни, насичення внутрішнього ринку доступними для усіх груп населення високоякісними продуктами харчування, розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Її рішення має комплексний характер для економіки країни, пов'язаний із зміцненням здоров'я людей, підвищенням рівня життя, розвитком науки та техніки, впровадженням інновацій і досягнень науково-технічного прогресу, забезпеченням національної продовольчої безпеки, зростанням зайнятості населення, нарощуванням конкурентних переваг підприємств і регіонів.

Висновки. Отже, для того щоб в сучасних умовах більш інтенсивно нарощувати об'єми виробництва, розширити нові та зберегти наявні позиції на ринку, слід здійснити ряд задач для подальшої стабілізації м'ясопереробної галузі. Конкурентоспроможність товарів м'ясопереробних підприємств на сучасному етапі можна досягти шляхом зниження їхньої собівартості, а саме: розробкою та впровадженням у виробництво нових технологій; розробкою технології раціонального оброблення, обвалки та жилочки м'яса яловичини й свинини; використанням у виробництві вітчизняної сировини; збільшенням частки м'яса птиці у виробництві ковбас; розробкою нормативної документації для нових видів ковбас і копченостей. У комплексі заходів щодо підвищення конкурентоспроможності кінцевої продукції важливе місце повинне відводитися вдосконаленню механізму стимулювання ресурсозбереження на переробних підприємствах. Він, а також якість і мінімізація витрат на закупівлю сировини дає можливість сформувати стійкі конкурентні переваги.

Можливість забезпечувати виробництво власною сировиною за низькими цінами за рахунок створення, у тому числі і кормової бази, є значною конкурентною перевагою. Це стабілізує якість продукції, що випускається м'ясопереробними підприємствами, згладжує коливання кон'юнктури ринку, викликані політикою, яка проводиться урядом в сільському господарстві.

Література

1. Организация системы государственного стимулирования экономических процессов в регионе и стране : монография / В. Н. Гончаров, А. Е. Пожидаев, С. В. Захаров [та ін.]. – Новочеркаськ : Лик, 2012 – 168 с.
2. Моніторинг стану галузі тваринництва та ринків м'ясо-молочної продукції за 2011 р. в цифрах, графіках, діаграмах / І. М. Декач, О. В. Сень, Д. М. Микитюк [та ін.]. – К. : НДІ “Укргропромпродуктивність”, 2012. – 130 с. – uapp god@ukr.net.
3. www. lg.ukrstat.gov.ua

References

1. Honcharov V. N. Orhanyatsyya systemy hosudarstvennoho stymulyrovanyya ekonomycheskykh protsessov v regyone y strane : monohrafiya / V. N. Honcharov, A. E. Pozhydaev, S. V. Zakharov [ta in.]. – Novocherkask : Lyk, 2012 – 168 s.
2. Monitorynh stanu haluzi tvarynnytstva ta rynkiv myaso-molochnoyi produktsiyi za 2011 r. v tsyfrakh, hrafikakh, diahramakh / I. M. Dekach, O. V. Sen', D. M. Mykytyuk [ta in.]. – K. : NDI “Ukrahropromproduktivnist'”, 2012. – 130 s.
3. www. lg.ukrstat.gov.ua

Надіслана/Written: 20.05.2013 р.
Надійшла/Received: 22.05.2013
Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов